

ОСНОВЫ ПРИМЕНЕНИЯ КИБЕРНЕТИКИ В ПРАВОВЕДЕНИИ

Под редакцией доц. Н. С. Полевого и доц. Н. В. Витрука

„Юридическая литература“
МОСКВА — 1977.

Као плод напора једног броја не само правника него и стручњака из различитих области знања (лекара судске медицине, неурокибернетичара, математичара), у Москви се недавно појавила књига под горњим насловом. У низу дела која су последњих година штампана у СССР-у из ове области ово је прво у коме су на систематски начин изложена значења о правној кибернетици.

Свој рад аутори започињу излагањем о стварању и развоју кибернетике као науке и дају објашњење основних кибернетичких појмова као што су појам сложеног динамичког система и с њим у вези појмови управљања, информације, организације и ентропије, повратне везе итд.

Разматрање о сложеним динамичким системима наставља се у сфери државноправне наградње и истиче се да се у суштини све државне и правне појаве могу проучавати као системи који су међу собом повезани и који, опет, на одређени начин, сви заједно чине систем. Овај систем јесте, пак, само један од подсистема у односу на глобални друштвени систем што, у ствари, представља доследну примену марксистичке теорије. Овде се ваља подсетити на гледиште које је заступао Марио Лосано, а које се састоји у тврдњи да је овакав правно-кибернетички приступ распрострањен у социјалистичким земљама док немарксистичке теорије схватају право као систем независан у односу на државу (врхунац — Келзенов нормативизам).

Нарочито је интересантно одређивање циља права са кибернетичког становишта које следи после, проглашења везе права — друштвени однос за сложени динамички систем. При том је узета у обзир Винерова дефиниција права као процеса подешавања „спрега“ које везују понашање различитих појединаца како би се могло остварити оно што зовемо правдом и како би се спорови избегли или бар изгладили. Винер везује право са питањима информације јер решавајући конфликт право дејствује на своје адресате као информација о томе како да поступају.

Ако се право посматра као сложени динамички систем онда оно има два циља: хомеостатички и инструментални. Хомеостатички циљ права везан је, заправо, за његову статичку функцију која се односи на очување глобалног друштвеног система у стању равнотеже. Обезбеђење status quo-a за позиције владајуће класе односно одржавање оног начина производње који је у њеном интересу и није ништа друго него негативна повратна веза у релацији право — друштвени однос.

Инструментални циљ права остварује се његовом динамичком функцијом која се састоји у праћењу развоја друштвених односа и свесном усмеравању друштвеног развоја. За инструментални циљ права везана је како негативна тако и позитивна повратна веза при чему је у ове последње неопходно обезбедити минимум хомеостазе. Другим речима, то значи да распад једног државноправног поретка не сме да представља дезинтеграцију глобалног друштвеног система. Позитивна повратна веза окренута је прогресу.

Правно регулисање друштвених односа у социјалистичком друштву значи довођење тих односа у сагласност са објективним законитостима развоја и њихово прерастање у комунистичке друштвене односе.

После ових почетних редова, аутори се осврћу на актуелне задатке науке и праксе у вези са применом кибернетике у праву. Потврђује се чи-

њеница да је све до друге половине педесетих година у СССР-у постојао негативан и чак нихилистички став према кибернетици и, према томе, констатира се да је данас стање потпуно другачије, пледира се за још успешнију примену кибернетике у свим областима са посебним освртом на могућности ове примене у праву.

Аутори полемишу са схватањима да је правна кибернетика само посебан метод у правној науци и истичу да се на тај начин занемарује стварање једне нове научне дисциплине.

Правна кибернетика дефинише се као наука о законитостима и основним принципима примене кибернетике у правној науци и пракси, о конкретним методама и начинима налажања оптималних решења у појединим правним заједницама на основу конструктивног искоришћавања материјалног аспекта, идеја, метода и техничких средстава кибернетике.

Настанком нове научне дисциплине ствара се потреба за квалификованим правним кадровима који ће моћи на нов начин да изучавају и анализирају правне појаве и процесе. За обезбеђење минимума математичког знања у студента правних наука предлажу се два решења: или увести специјални курс или повећати број часова правне кибернетике у оквиру којих ће један део бити посвећен математичкој логици.

У последњој глави првог дела изложене су методолошке основе кибернетског прилаза у правним истраживањима. Подвлачи се да је дијалектички материјализам методолошка основа кибернетичком приступу праву. Буржоаска правна наука је у том смислу антинаучна јер полазећи од апстрактног друштва игнорише класни прилаз.

Други део књиге односи се на кибернетичко моделирање и рачунску технику. Овде је ишла до изражаја основна идеја кибернетике: од објекта ка систему, од система ка моделу и, сходно томе, дати су појмови модела и моделирања и извршена класификација модела уз назначење битних особина кибернетичког моделирања. Пошто је главни задатак кибернетичког моделирања да пружи максималну информацију о изучаваном објекту, примењено на правну науку то значи стварање таквих модела државноправних појава и процеса који ће омогућити да се те исте појаве и процеси анализирају, да се предвиди њихов развитак и, коначно, да се њима управља.

Посебна глава посвећена је рачунској техници, класификацији и особинама електронских рачунских машина, алгоритму и програмирању, што је основно за било какав рад на пољу правне кибернетике. Решење правног задатка на овом подручју је етапно и незамисливо без тимског рада који се одвија следећим током: правник — стручњак за израду алгоритма — програмер — оператер — електронска рачунска машина.

Трећи, последњи део, окренут је проблемима примене кибернетике у посебним областима правне науке и праксе. Прво се говори о аутоматским системима управљања који се нарочито користе у управљању привредом и о правним проблемима везаним за рад ових система. Надаље, реч је о системима за тражњу правних информација.

Посебну пажњу привлачи поглавље посвећено језику који се употребљава у правним информационом системима. Велики значај у овим системима имају дескриптори — језичке јединице које одговарају одређеним појмовима. У улози дескриптора могу иступити најраспрострањеније речи дате гране права (термина), а такође и општеупотребљаване речи. Дескриптори се најчешће подударају са групама кључних речи али се као дескриптор може појавити и једна реч. Списак кључних речи даје могућност да се опише смисао било ког документа. Такво описивање назива се координантно индексирање.

Контакт између корисника и система остварује се захваљујући кључним речима. На пример: садржај чл. 8. Закона о државним пензијама у којем је реч о старосним пензијама може се изразити следећим дескрип-

тором односно групом кључних речи: право, пензија, старост, доба старости, стаж. Приликом стварања кључних речи треба одстранити синонине. Високо развијени системи правних информација поседују тезаурус — речник који одражава семантичке везе међу речима и другим смисаоним елементима датог језика.

У завршним главама књиге разматрају се проблеми примене кибернетике у стварању и реализацији права, у социолошко-правним истраживањима, у криминалистици као хеуристичко програмирање у оним случајевима када је почетна информација непотпуна, где велику улогу игра аналогичја. Бионички методи значајни су за судску психологију, а у судској експертизи кибернетика има велику улогу јер објективизира процес и смањује улогу вештака.

На крају, можемо закључити да је овај рад од фундаменталног значаја за даљи напредак правне кибернетике не по томе што решава проблеме него због тога што одређује правце даљег развитака, и истаћи његов допринос у верификацији правне кибернетике као науке која је равноправна са осталим правним дисциплинама.

Орлић Ранко